

Golia / Najtišji zvok — Dr. Preobraženski / Nova Rusija

«Kaj bi tu med temi ljudmi, ki nas sovražijo in prezirajo,» je zamrmrala in stopila za vozom. «Pokopala te bom v gozdu pod smreko. Tam je naš dom.» Tako je govorila z njim in ga stiskala k svojim prsim.

Ljudje so se vrnili domov, cigani pa so šli svojo pot dalje. Voz je škripal, konj je težko vlekel, vsi zopet mirni in vdani v svojo usodo. Za njimi pa je bila cesta poškopljena s krvjo, ki je enakomerno curljala iz mrtvega telesa preko zagorelih rok mlade ciganke, in črtala v sivi prah križevi pot njihovega življenja.

Pavel Golia / Najtišji zvok

Grmovje pritajeno diha,
da ptic ne prebudi,
le trava še žuželke v spanje niha
in komaj slišno uspavanko šelesti,
nevesta vetra, ki zvečer prisanja
od zlatega zapada.

Zato to uspavanko rad poslušam,
ker zraste ta najtišji zvok
sredi večernega molčanja včasih iznenada
v akord globok
ter radostno oznanja
spoznanje — izveličanje obremenjenim dušam.

Dr. N. Preobraženski / Nova Rusija

9. Vsevolod Ivanov.

«S štirinajstim letom sem se pričel potepati. Bil sem delavec v tiskarni, potem mornar, klovn, fakir Derviš - Bew - Ali (pogoltnil sem meč, si prebodel z buciko lica, skakal čez nože in baklje, bil igralec), hodil sem po Tomsku z lajno, pel kuplete v cirkusu in na sejmu, postal celó rokoborec. Leta 1917. sem se udeležil revolucije pri rdeči gardi, nato pa me je mobiliziral Kolčak. Večkrat me je rešil edino le čudež pred ustrelitvijo. Na legarju sem ležal sedem dni v vagonu z revolverjem v roki, sicer bi me vrgli sopotniki ven, da se ne bi okužili in zmrznili v stepi. Od leta 1917. dalje me vodi pot samo — k smrti. Vesel sem, da še živim.»

Tudi «Povest o sebi» je del avtobiografije. V pojasnilo je treba pripomniti, da so obdolžili kozaki rdečega junaka moritve očeta. Uralski kozaki so se vdali sovjetom le po dolgem boju in so izgubili vse predpravice, ki so ovirale poprej priseljevanje kmetov na njih ozemlje.

Vsevolod Ivanov je ugleden član leta 1921. ustanovljenega pisateljskega krožka «Serapionovih bratov». To ime izvira od junaka znane načelne povesti E. T. A. Hofmana, kjer kaže ta mojster fabule in presenečenja vso dozdevnost tako zvanega «nedvomno resničnega sveta». J. Zamjatin jih je učil pisati «z 90odstotnim črnilom». Bratski pozdrav se glasi: «Težko je pisati!» V zunanjem oziru spada V. Ivanov med pokolenje Bjelega in Remizova. Ta premerjeni, izumetničeni «slovanofilski» slog tvori nasprotje presekan, kinematografski «zapadnjaški» prozi (kakor smo videli n. pr. pri Ehrenbergu). Preobilna stepna eksotika je bila na kvar prvih povestim V. Ivanova. Pisatelj ima tudi nekaj ostrega in estetskega Remizovega opazovanja. V pričakovanju, da ga ustrelje, si je n. pr. zapomnil, da je kri na snegu «kakor obledeli, od moljev razjedeni baržun».

Vsi mladi sovjetski pisatelji slikajo revolucijo kot nevzdržen elementaren preobrat, a vsakdo drugače.

Vsevolod Ivanov je ustvaril s svojimi 25 leti predvsem slike, strašne in slepe v svoji hipnozi «revolucijske množice». Njegove povesti iz let komunističnega terorja in strašne lakote (Dete, Povratek Buddhe i. dr.) kažejo včasih več krutosti nego duševne analize, zato pa imajo dragocen zmisel za fabulo in razvoj dejanja. V «Votli Arapiji» so popisani ljudožrski prizori iz leta 1921. in vzbujajo v svoji grozi nepozaben vtis brez slednje jokavosti in pretiravanja. Bolj šibke so postave idealnih komunistov (n. pr. v romanih «Sinji pesek» in «Barvni vetrovi»), a to je splošen pojav. Literatura ima preveč srca in razuma, da bi smatrala vso rusko sedanost samo kot pogreb kapitalizma. Če bi hotela opevati komunizem, bi se morala odreči vsaki duševnosti, pozitivnemu ustvarjanju. Sicer so komunistični voditelji pri Ivanovu nekoliko sorodni junakom M. Gorkega, obdani od sibirskete stepe in lastnih junaštev v vojni z belimi. Radi tega so bolj živi kakor plakatni Ehrenbergov komunist v «Nikolaju Kurbovu» z «livarno v očeh in vrelo krvjo pod kurilnico v srcu», ki nežno kakor vitez svoji dami šepeta stroju «moj dinamol»

Vsevolod Ivanov / Povest o sebi

M. Gorkemu.

Ni je večje žalosti, nego govoriti o sebi.

I.

Nad Karakorumskim skalovjem (nekoč je stal tam šotor Čengiz-khana) sta zdaj pesek in veter. Tja sem šel z vetrom tudi jaz. Šel sem mimo. — Vse bo minilo, a za žalostjo se razcveta veselje kakor neobsežen cvet. Vsako pomlad zraste trava, vsako jesen lete žerjavi v Egipt.

II.

Sedem let nisem videl očeta in poleti 1918. leta sem ga videl zopet. Stopil mi je naproti pred šolsko ograjo, nasmehnile so se mu ožgane ustnice nad suhim koščnim životom. Žalostno je otipal iz vreče narejene hlače in se razjokal. Imel je tak obraz, kot da je jokal sto in sto let.